

工潮

Gongchao.org:

**Ľavicová slepá ulička
vs. deštruktívna kritika**

Proti fetišu reprezentácie

Kolektívne proti kapitálu

Pri příležitosti Anarchistického festivalu knihy v Praze v roku 2013
preložili, zostavili, vysádzali a vydali **Kolektivně proti kapitálu**.
<http://www.protikapitalu.org> — kpk@protikapitalu.org

Obsah

Ľavicová slepá ulička verzus deštruktívna kritika	4
„Žiadny komunizmus nikdy nebol“ alebo „Nikdy viac komunizmus“?	5
Štvrtá dlhá dekáda alebo Začiatok konca?	6
Ľavicová slepá ulička verzus deštruktívna kritika	8
Globalizovaná perspektíva	9
Proti fetišu reprezentácie	11
Úvod	11
Globálny kontext	11
Rekompozícia v Číne	12
Nové zápasy	13
Meniace vzorce	14
Nové generácie	14
Stratégie štátu a kapitálu	15
Všeobecná funkcia odborov	15
Nefunkčné odbory otvárajú priestor	16
Ľavicové „veľké rozprávanie“	17
Praktická kritika v boji	18
Moc pracujúcich	19
Výskum pre zmenu	19
Záverečné otázky	20

Lavicová slepá ulička verzus deštruktívna kritika

Na jar roku 2010 robotníci v závode Honda v priemyselnom meste Fošan (provincia Guangdong) vstúpili do štrajku.¹ Prekonali hranicu medzi kmeňovými zamestnancami a učňami a zastavili celú výrobu Hondy v Číne. Nadnárodná spoločnosť bola nútená zvýšiť robotnícke mzdy o vyše tridsať percent. Tento konflikt spustil štrajkovú vlnu vo viacerých odvetviach a regiónoch, ktorá trvala asi dva mesiace. Na jeseň roku 2011 sa obyvatelia Wukanu (v provincii Guangdong) zmocnili kontroly nad svojím vidieckym mestom a vyhnali miestny stranický a vládny personál. Skorumpovaní úradníci tu predávali pozemky bez patričného odškodnenia roľníkov. Miestni odrazili útok polície a počas niekoľkých týždňov organizovali veľké zhromaždenia v centre mesta. Vláda napokon súhlasila s vyšetrením predajov pôdy a voľbou novej miestnej správy.

Toto sú popredné príklady úspechu a zlyhania protipovstaleckej politiky čínskej vlády. Spoločenské nepokoje od polovice deväťdesiatych rokov rastú a zahŕňajú všetky tri *nebezpečné triedy* – roľníkov, mestských robotníkov a migrantských robotníkov. Spory o pôdu, štrajky a nepokoje na vidieku, ako aj v mestách, sú možno predzvesťou výbuchu bojov, ktoré by mohli vyhodiť do povetria existujúce spoločensko-ekonomické mocenské štruktúry. Protipovstalecká politika je však úspešná, pretože napriek napätiu a treniu k explózii zatiaľ nedošlo. Spoločenský nepokoj pôsobí na režim obrovským tlakom, no zovretie moci nepoľavuje. Nová vládnúca trieda zložená zo starých predstaviteľov Strany a ich kapitalistických potomkov² či spojencov nielenže modernizuje a posilňuje protipovstalecký aparát, ale vytvára tiež celý rad inštitúcií na zmierňovanie, pacifikovanie a integrovanie spoločenských konfliktov.

Hoci explózia ešte nenastala, stále je možná. Prečo sa ani represii, ani integrácii, ba ani istému zlepšeniu životných podmienok nepodarilo uhasiť plameň revolty? Dôvody môžeme vidieť ako akýsi zoznam spoločenských hrôz: obrovské príjmové rozdiely, presídľovanie, nízke mzdy, dlhý pracovný čas, nedostatočná ochrana zdravia pri práci, ktorá má na svedomí milióny mŕtvych alebo zmrzačených robotníkov, chýbajúci efektívny systém sociálneho zabezpečenia, masové prepúšťanie, chudoba dôchodcov, všadeprítomná korupcia a podvody. Každý z týchto faktov je dôvodom, prečo boj pokračuje. Proletári, roľníci a všetci „indignad@s“ v Číne i inde musia v konečnom dôsledku zodpovedať dve otázky: keďže kapitalizmus tieto hrôzy reprodukuje, ako sa ho zbavíme, a čo príde po ňom?

¹ O štrajkovej vlny roku 2010 sme spolu s Mouvement Communiste vydali brožúrku *Dělnická autonomie útočí v Číne* (pozn. KPK).

² Mnohí predstavitelia čínskej kapitalistickej triedy sú (bývalí) stranícki alebo vládni činitelia alebo ich deti.

„Žiadny komunizmus nikdy nebol“ alebo „Nikdy viac komunizmus“?

V roku 1978 sa režim Komunistickej strany Číny (KS) vydal na dlhý pochod z kapitalistického štátneho socializmu k štátnemu socialistickému kapitalizmu. Starý socialistický systém kombinoval modernistickú vieru v priemyselný rozvoj (taylorizmus, fordizmus) s pozemkovou reformou, sociálnym zabezpečením a zdravotnou starostlivosťou pre masy na jednej strane, a apartheidom medzi mestom a vidiekom, nacionalizmom, militarizmom, autoritárstvom a patriarchátom na druhej strane. Politické, ekonomické a sociálne krízy štátneho socializmu v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch prinútili režim k reformám systémom „pokus – omyl“; bez znalosti, kam povedú. Tento proces možno nazvať tromi dlhými dekádami reforiem a rozvoja.

Počas prvej dlhej dekády v rokoch 1978 – 1992 začali KS a štátne štruktúry spolupracovať s nadnárodným kapitálom na zmene podmienok akumulácie kapitálu a reprodukcie pracovnej sily. Zahraničnému kapitálu umožnili vtekať do krajiny. Čínsky štát vytvoril podmienky pre ziskovú industrializáciu napríklad tým, že uvoľnil prísnu migračnú politiku, čím otvoril prísun novej pracovnej sily do novozaložených „osobitných ekonomických zón“. V „socialistickej Železnej miske ryže“ – súbore sociálnych opatrení v prospech menšiny zväčša mestských robotníkov – sa začali objavovať prvé trhliny. Komunistická strana sa navyše začala vyhybať niekdajšej rétorike triedneho boja, a začala ju nahrádzať reakčným slovníkom sociálnej stratifikácie.³ Popritom však zachovala iné prvky maoistického „spoločenského lepidla“, napr. čínsky nacionalizmus a represiu. Intenzívnejšia komodifikácia práce, ekonomické krízy a zvýšený pracovný tlak medzitým viedli k ľudovým nepokojom v mnohých častiach krajiny, čo vyvrcholilo hnutím na námestí Tchien-an-men v roku 1989. Napriek rozšírenej predstave však nešlo len o študentské a pro-demokratické hnutie, ale o masové ľudové povstanie proti sociálnym podmienkam a režimu. Potlačenie hnutia si vyžiadalo desaťtisíce obetí, tresty smrti a zatýkanie, čo oslabilo ľudovú opozíciu a vydláždilo cestu pre ešte tvrdšie útoky na robotnícku triedu.

Počas druhej dlhej dekády v rokoch 1992 až 2002 štát reštrukturalizoval ekonomiku privatizáciou alebo zatváraním malých a stredných štátnych podnikov, ako aj premenou väčších podnikov na štátne trusty sledujúce zisk. Milióny pracujúcich prišli o prácu. Mnohí z nich si nedokázali nájsť zamestnanie v novom súkromnom sektore a stali sa z nich noví mestskí nezamestnaní a pauperi. Toto zrušenie Železnej misky ryže v druhej polovici 90. rokov viedlo k masovému bojom mestskej robotníckej triedy. Nedokázali zastaviť reštrukturalizáciu, no spomalili ju a dokonca si vydobyli ekonomické ústupky. Tok nadnárodného kapitálu do východných provincií Číny medzitým doslova explodoval. Väčšia časť mladého vidieckeho obyvateľstva sa počas deväťdesiatych rokov presídlila do miest za prácou v továrňach, na stavbách a v mestských službách. Režim si uvedomil, že musí zmodernizovať formy represie a riešenia konfliktov. Vytvoril veľkú zásahovú policajnú silu a takisto zaviedol nový rámec pracovných zákonov a opatrení na mediáciu pracovných sporov.

³ O tom, ako KS v osemdesiatych rokoch opustila – v rámci globálneho trendu dávania „zbohom robotníckej triede“ – maoistický slovník triedneho boja a nahradila ho weberovskými pojmami sociálnej stratifikácie, pozri: Pun Ngai a Chris King-Chi Chan, „The Subsumption of Class Discourse in China“, *boundary 2*, roč. 35, č. 2 (leto 2008): s. 75 – 91.

Tretia dlhá dekáda sa začala okolo roku 2002. KS dovolila novej elite pridať sa k nej, čím sa zmenila na komunistickú stranu kapitalistov. Nové zloženie triedy, vrátane rastúceho počtu migrantských pracujúcich, sa začalo prejavovať v rastúcom počte bojov. Druhá generácia migrantských robotníkov, ktorá prišla do miest po roku 2000, sa poučila zo skúseností starších susedov z dedín či rodinných príslušníkov. Chcú zostať v mestách, chcú podiel na bohatstve, ktoré tvoria, a sú pripravení za to bojovať. Sú stále považovaní za „vidiecke obyvateľstvo“ a musia nachádzať spôsoby, ako obchádzať stále jestvujúci režim hukou. Ten im prideliuje neisté spoločenské postavenie, podobné „dočasným“ migrantom v západných krajinách. Navyše sa vidiek po roku 2000 stal dejiskom množstva roľníckych bojov proti vyvlastňovaniu pozemkov, krádežiam pôdy, priemyselnému znečisťovaniu a vládnej korupcii. Zvýšený počet bojov donútil režim uchýliť sa k „hasičským“ stratégiám. V prípadoch veľkého proletárskeho alebo roľníckeho boja nenasadzuje len zásahové jednotky, ale aj vládnych úradníkov s kufríkmi plnými peňazí. Stále sa prijímajú nové zákony a zakladajú sa nové vládne agentúry, ktoré majú slúžiť ako kanály na pokojné riešenie sociálnych krívd. Podporuje ich smiešna štátna konfuciovská propaganda o „harmonicknej spoločnosti“, ktorá v skutočnosti znamená hrozbu všetkým, ktorí „porušia“ spoločenský mier a spochybnia vládu Komunistickej strany.⁴

Štvrtá dlhá dekáda alebo Začiatok konca?

O niekoľko rokov sa možno budeme na rok 2010 pozeráť ako na začiatok štvrtej dlhej dekády reforiem. Globálna kríza a rastúce sociálne boje vo svete celkom zmenili kontext. Spoločenské krízy a konflikty v Číne môžu nastoliť nové príležitosti na zmenu. Štrajk v Honde a následná štrajková vlna spolu so sériou samovrážd u gigantického výrobcu elektroniky Foxconn mali veľký dopad na verejnú diskusiu o robotníckych nepokojoch a sociálnej spravodlivosti v Číne. Niektorí proletári môžu používať ako bojovú metódu štrajky (keďže pracujú v priemyselných komplexoch vedľa stoviek tisícov iných s podobnými záujmami), iní naďalej využívajú ľudové povstania a nepokoje ako prostriedky, ktorými vyjadrujú svoj hnev a formu „kolektívneho vyjednávania prostredníctvom nepokojov“. Rastúce množstvo autonómnych foriem organizovania medzi robotníkmi a roľníkmi vzkriesilo strašidlo revolty a mocenské štruktúry začali znova diskutovať o tom, ako zvládnuť spoločenský tlak zdola.

Popritom mnohé inštitúcie, ktoré podopierajú čínsku spoločnosť, prechádzajú od osemdesiatych rokov dramatickými zmenami, ktoré súvisia s čoraz intenzívnejším triednym konfliktom. To spôsobuje krízu spoločenskej reprodukcie a rodových vzťahov, a vedie k (ženským) bojom o organizáciu reprodukcie a za slobodu v spoločnosti. Migrácia, politika jedného dieťaťa a skrytý rozpad biologickej rodiny vedú k zmenám v postavení žien v rodine a v spoločnosti, ako aj k hlbokej „kríze starostlivosti“.

Kapitál ako zvyčajne využíva túžby utláčaných po zlepšení životných podmienok na to, aby zaviedol nové formy kontroly a vykorisťovania. Mnoho žien využíva šance, ktoré im

⁴ KS zaviedla pojem (socialistickej) „harmonickej spoločnosti“ krátko po roku 2000, čím verejne zdôraznila svoju novú orientáciu nielen na hospodársky rast, ale aj na sociálnu spravodlivosť. Koncept prevzala z autoritárskeho rámca konfucianstva, ktorý KS v predchádzajúcich desaťročiach kritizovala ako „feudálny“.

ponúka migrácia, na to, aby unikli patriarchálnej kontrole a útlaku v dedinách. Skončia však len v priemyselnom svete nového vykorisťovania, pod iným patriarchálnym režimom. Spolu s komodifikáciou práce v domácnosti, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, ako rastúcimi nákladmi na ne, to vytvára obrovskú spoločenskú biedu a prehľbuje existenčnú úzkosť. Čínski robotníci sú nútení zlepšovať si osobné suži (spoločenskú kvalitu, ľudský kapitál), aby obstáli na trhu práce a splnili požiadavky reprodukcie,⁵ zatiaľčo dlhý pracovný čas a migrácia do vzdialených miest vedú k dramatickej „kríze času“ v každodenných životoch robotníkov.⁶ Ďalšie spoločenské pnutia vyrastajú z nezamestnanosti, „prekérnosti“ a neistoty, vykorisťovania, pokračujúcej rasistickej diskriminácie migrantov a takzvaných menších, ako aj priemyselnej politiky, ktorá diskriminuje starších ľudí a preferuje mladé pracovné sily.

Štát vie, že tieto napätia musí naďalej organizovať. Musí tiež vynachádzať a využívať sociálne technológie na oslabenie spoločenských revolt. Mechanizmy regulovania konfliktov sa pokúša prispôbiť novým pracovným vzťahom. To zahŕňa pokračujúcu modernizáciu migračného režimu *hukou*, nové pracovno-právne úpravy a strnulé odvádzanie konfliktov cez štátne agentúry a štátne odbory. Režim však v prvom rade využíva svoju novú ekonomickú moc a imperiálnu rolu na to, aby sa pokúsil zabezpečiť hospodársky rast, bez ohľadu na katastrofické dôsledky pre prírodu a obyvateľstvo. Musí zabezpečiť dosahovanie osempercentnej miery rastu HDP, ktorú si stanovil na to, aby mohol vytvárať dostatok pracovných miest pre starých i nových proletárov, a predchádzal tak ďalšiemu chaosu v spoločnosti. Tento rast je tiež potrebný na to, aby udržal zástavu kapitalistického sna o neustálom materiálnom pokroku a prísľub lepšieho osobného života pre podriadenú triedu, ktorú treba držať v práci, v reťaziach a v dobrom naladení.

V tejto hypotetickej, štvrtej fáze reforiem sa samozvaný trhovo-socialistický štát stále sústreďuje na kapitalistický rast a modernizáciu a zároveň uvažuje o „privatizácii“ pôdy na vidieku a o definitívnom spriemyslení poľnohospodárstva. Táto posledná veľká reforma by mohla dokončiť proletarizáciu vidieckeho obyvateľstva tým, že by im odňala ich (obmedzené) prostriedky obživy. Štát teraz mieša stratégie kapitalistického vykorisťovania a pracovného režimu s iným registrom spoločenských techník represívnej tolerancie, než s akým sa musia vysporiadať proletári v „západných“ štátoch. Ak sa na to pozrieme z hľadiska sociálnej revolúcie a oslobodenia, represívne časti čínskej protipovstaleckej politiky a kapitalistické korektívy (formy reštrukturalizácie s cieľom oslabiť robotníkov, ako napr. premiestňovanie kapitálu, automatizácia, rodové rozdelenie pracujúcich, atď.),⁷ sú zjavné terče boja. Ostatné terče sú zahmlené protichodnými záujmami a ideológiami lavicových aktérov.

⁵ O suži ako neoliberalnom koncepte – podobnom „celoživotnému vzdelávaniu“ či „osobnému manažmentu“ – pozri Yan Hairong, „Rurality and Labour Process Autonomy – The Question of Subsumption in the Waged Labour of Domestic Service“, *Cultural Dynamics*, roč. 18, č. 1 (marec 2006): s. 5 – 31.

⁶ O nedostatku kontroly nad časom a následných „časových kríz“ z feministickej perspektívy pozri: Liu Jieyu, *Gender and Work in Urban China. Women Workers of the Unlucky Generation*. London/New York (2007).

⁷ O korektívach (angl. *fixes*) pozri Beverly Silver, *Forces of Labor – Workers' Movements and Globalization Since 1870*. Cambridge (2003).

Ľavicová slepá ulička verus deštruktívna kritika

Rozšírenie boja v Číne by mohlo otvoriť nové spoločenské perspektívy zmeny. Pred desiatimi rokmi sa mnohé boje zakladali na príbuzenských formách organizácie a obmedzovali sa na mikromobilizácie v jednej firme alebo susedstve. Behom desiatich rokov sa objavila nová vrstva robotníckych aktivistov, ako aj takzvaných občianskych právnikov a novinárov. Rovesnícke a záujmové skupiny nahradili príbuzenské siete.⁸ Hoci *hukou* stále ľudí rozdeľuje na vidieckych a ne-vidieckych pracujúcich, a v štrajkových výboroch či samoorganizovaných iniciatívach sa ešte stále odrážajú pracovné a komunitné hierarchie, je zrejmé, že nová zmena zloženia triedy vytvára obdivuhodnú spoločenskú dynamiku: štrajkové vlny, odpor zdola šíriaci sa kopírovaním a domino-efektom, diskusie o podmienkach, bojoch, stratégiách organizovania, a zmeny v digitálnom mračne chatovacích fór a webov, ako aj pozdĺž materiálnych ciest migrácie a vnútri proletárskych komunít. Účinkuje to na vidiecku, migrantskú i mestskú robotnícku triedu, vrátane takzvaných mravcov (*yizu*) – vrstvy vzdelaných, no prekérne zamestnaných bielych golierov, ktorí snívajú o kariére a skončili v nízko kvalifikovanej práci. Čínsky režim sa obáva, že táto nová *underclass* by mohla ukoľ koalicie s proletármi v modrých a ružových golieroch a podkopať súčasný poriadok – ako sa to stalo počas arabských vzbúr.

To, čo by sme mohli zoširoka nazvať „ľavica“, je v Číne malé a rozštiepené. Veľká časť je pod vplyvom rôznych interpretácií maoizmu. Podporujú robotnícke boje, no držia sa konceptov strany a nacionalizmu. Aktivistické mimovládky, z ktorých mnohé majú podporu od nadácií, odborov a cirkví z Hong Kongu a zo Západu, oscilujú od sociálnej práce a reformizmu orientovaného na štát po aktivizmus zdola a posilňovanie (*empowerment*) robotníkov. Sľubný náznak medzi mladšími akademikmi predstavuje šírenie neo-marxistických a feministických myšlienok, ako aj záujmu o robotnícke boje a túžby zapojiť sa. Avšak táto malá „ľavica“ sa musí neustále boriť s cenzúrou, represiou a hrozbami od represívnych zložiek na jednej strane, ako aj so silným tlakom od štátu a straníckeho aparátu, ktorých vedie k tomu, aby sa podriadili línii „spoločenskej harmónie“ a pomohli transformovať triednu moc na tupý nástroj sociálneho partnerstva.⁹

Príkladom ľavicových ilúzií a politiky lobingu je diskusia o odboroch. Odbory sú jedným z možných nástrojov na kontrolu a pacifikáciu robotníckych bojov. Môžu zastupovať robotnícke materiálne záujmy proti záujmu kapitálu a štátu, no jedine v daných hraniciach systému a v súlade s kapitalistickými mechanizmami – inak by museli vystúpiť zo svojej odborovej roly. Odbory sú v Číne stále masovou organizáciou pod kontrolou KS a priamo závisia od štátnej finančnej podpory a vládnych direktív. Sú proti všetkým štrajkom a útočia na nezávislé formy robotníckeho organizovania. Napriek tomu však ľavicoví obhajcovia militantného či reformistického odborárstva – maoisti či iní – požadujú „reformu“ štátnych odborov tak, aby mohli naplňovať funkciu ozajstných odborov proti kapitálu a štátu. Iní ľavičiarci uprednostňujú zakladanie nezávislých odborov západného typu. Spoliehajú sa na to, že budú konať v prospech robotníckych záujmov, pričom

⁸ Pozri Pun Ngai a Chris King-Chi Chan, „The making of a new working class: a study of collective actions of migrant workers in South China“, *The China Quarterly*, č. 198 (2009): s. 287 – 303.

⁹ Podrobnejší výklad dejín čínskej „ľavice“ presahuje rámec tohto článku. Na tému maoistického dedičstva a liberálnej, tzv. Novej ľavice v Číne pozri Lance Carter, „A Chinese Alternative? Interpreting the Chinese New Left Politically“, *Insurgent Notes*, č. 1 (jún 2010).

celkom ignorujú dlhú históriu odborových kompromisov a oslabovanie robotníckych bojov takýmito odbormi všade vo svete.

Ľavica by nemala poskytovať pravici „ľavicové“ náradie na opravu rozpadajúcej sa kapitalistickej spoločenskej štruktúry, ktoré by umožnilo naolejovať kolieska arbitráže a pacifikácie spoločenských bojov. A už vôbec by nemala obnovovať mýtus „robotníckeho štátu“. Namiesto toho by sa mala hlbšie angažovať a podporovať procesy, ktoré vytvárajú triedu – prostredníctvom prelamovania štátnej cenzúry a šírenia informácií o bojoch v Číne a mimo nej. Mala by prestať hrať konštruktívnu rolu v mantineloch kapitalizmu a namiesto toho ukovať nástroje deštruktívnej kritiky. Táto forma kritiky musí byť schopná vidieť skrz štátnu propagandu a hmlu okolo kapitalistického vykorisťovania a osvetliť boje, ktoré majú potenciál otvoriť perspektívy za hranicami kapitalizmu. Konkrétne metódy by mali obsahovať minimálne dva prvky, ktorých stopy nachádzame počas celej histórie revolučnej politiky v Číne. Prvým je analýza procesov zmien v zložení triedy z pohľadu proletárov a iných utlačaných ľudí. Druhým prvkom sú variácie *conricerca* (spolu-výskumu). Ide o pokus prelomiť delenia medzi proletármi, aktivistami a takzvanými intelektuálmi prostredníctvom „výskumu pre boj“ (a to jednak v Číne, ale aj vo vzťahu k proletárom a aktivistom inde) ako súčasť nového organizovania sa zdola.

Globalizovaná perspektíva

Samozrejme, nie je to výzva len pre ľavicu v Číne, ale aj inde vo svete. Je prekvapujúce, že po desaťročiach neúspešných projektov ľavicových strán, národno-oslobodzovacích hnutí, štátneho socializmu a sociálnej demokracie sa veľká časť ľavice stále drží starých ľavičiarских argumentov v prospech budovania štátu, parlamentarizmu založeného na strane, paternalizmu a mocenskej politiky. A to dokonca aj v čase globálnej krízy a biedy, ktorá vedie k bezprecedentnému spoločenskému hnevu a rebélii.

Je čas zaútočiť na model lacnej pracovnej sily, myšlienku sociálneho partnerstva a kompromisy sociálneho štátu. Ľavica musí opustiť koncepty spotrebiteľských bojkotov, firemnej zodpovednosti a ľavicového lobingu a zapojiť sa do nepaternalistickej solidarity naprieč fyzickými a virtuálnymi hranicami. Zastaraný *inter-nacionalizmus* treba nahradiť perspektívou globálnej robotníckej triedy. Táto trieda je stále rozštiepená na Sever a Juh, podľa národných trhov práce (ako aj rodovo a rasovo rozdelená vnútri týchto trhov), a pozdĺž globálnych migračných reťazcov. Globálna vlna bojov však otvára možnosti zaútočiť a zrušiť tieto hranice zdola.

Globálny kapitál prišiel do Číny a vytvoril koalíciu so straníckym štátom, ktorý sa snažil prežiť a obhájiť svoje panstvo. Nasledoval konflikt, ktorý sa začal v „osobitných ekonomických zónach“ na východnom pobreží Číny, a teraz je v päťach kapitálu, ktorý sa premiestňuje do strednej a západnej Číny. Ak sa tlak zdola zvýši a donúti režim k novým ústupkom – ako sa to stalo v priebehu posledných rokov – a ak sa globálna kríza zintenzívni a začne vyčínať v Číne, môžu sa sociálne boje vrátiť na globálnu úroveň, zlúčiť sa so spoločenskými revoltami inde a zamiešať karty kapitalistickému projektu krízového manažmentu. Sociálne boje často nemajú žiadne politické požiadavky – tak v Číne, ako aj inde – no ak sformujú masové hnutie, môžu spôsobiť prepätie síl kapitalistického vy-

koristovania a represie, a otvoriť tak cestu k svetu za hranicami kapitalistických vzťahov. Možnože sa tento proces už začal. Isté je, že boje v Číne budú kľúčové z hľadiska jeho smeru a výsledku.

Pridajme sa.

(Ďakujeme L. za preklad do slovenčiny.)

Proti fetišu reprezentácie: Triedny boj v Číne za hranicami ľavicového „velkého rozprávania“

Úvod

Čína v posledných rokoch zažíva nárast sociálnych zápasov na pracoviskách i inde. Keďže čelia štátnej a kapitalistickej represii, k týmto bojom došlo bez účinného zastúpenia čiže reprezentácie odbormi. Zoči-voči strašidlu krízy a sociálnych nepokojov sa kapitál a štát rozhodli reorganizovať svoje represívne kontra-stratégie. Zaviedli formy sprostredkovania alebo mediácie, ktoré im majú umožniť znovu získať kontrolu nad procesom rekompozície.¹

Aktivisti za práva pracujúcich a ľavicoví akademici, ktorí podporujú robotnícke boje v Číne, medzitým vyvíjajú nátlak za zavedenie „nezávislých“ odborov. Držia sa pritom ľavicového „velkého rozprávania“, podľa ktorého k rastu moci pracujúcich dochádza prostredníctvom ich reprezentácie v štruktúrach kapitalistického štátu. Títo aktivisti a akademici pritom riskujú, že svojím úsilím prispievajú k obnove legitimity (reformovaných) kapitalistických štruktúr.

Aby sme pochopili potenciál sociálnych bojov a strategické rozhodnutia aktérov, musíme sa pozrieť na historickú dynamiku sociálnej zmeny – najmä na úlohu (odborovej) reprezentácie, ako aj integračných a pacifikujúcich síl kapitalizmu. V tomto článku tvrdíme, že autonómne formy organizovania pracujúcich v Číne by mohli využiť svoj potenciál na presadenie zásadnej sociálnej zmeny a pritom sa vyhnúť chybám, ktoré podobné hnutia urobili inde.

Globálny kontext

V dôsledku globálnych bojov v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch a ekonomickej krízy kapitál globálne zmenil svoju keynesovskú stratégiu a započal protiútok – napríklad prostredníctvom úsporných opatrení, znižovania miezd a presunu priemyselných odvetví. V niektorých častiach sveta, najmä vo východnej Ázii, viedol tento presun k novej industrializácii, rozsiahlej migrácii medzi vidiekom a mestami, a k proletariácii.

V starých štátoch kapitalistického „jadra“, v bývalých socialistických štátoch vo východnej Európe, ako aj v niektorých rozvojových krajinách, došlo k útoku na staré sektory

¹ O pojmoch triednej kompozície a rekompozície pozri článok skupiny Kolinko, ktorý sme publikovali na blogu KPK: <http://protikapitalu.org/blog/kolinko-tridni-kompozice/>.

robotníckej triedy, ktoré sa vyznačovali relatívne spoľahlivými pracovnými zmluvami.² Vznikli nové sektory s relatívne „prekérnymi“ pracovnými podmienkami. Ani útok na starú kompozíciu triedy, ani vznik nových priemyselných odvetví a globálnych výrobných reťazcov však nemohli celkom vyriešiť problémy kapitálu. V tomto zmysle je kríza, ktorá vypukla koncom uplynulého desaťročia, pokračovaním krízy v sedemdesiatych rokoch 20. storočia.

Len dva roky po prepuknutí globálnej krízy v roku 2008 sme sa stali svedkami vlny povstanií, štrajkov a iných foriem odporu po celom svete. Celkový počet incidentov presiahol počty z konca šesťdesiatych a začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia, ktoré predstavovali doteraz poslednú fázu globálnych sociálnych nepokojov.³ V mnohých týchto zápasoch sa pomocou aktivity zdola, seba-organizácie a hnevu presadzovala potreba participatívnejších, rovnostárskejších sociálnych procesov – napríklad počas arabských povstanií v roku 2011, v španielskom hnutí M-15, pri nepokojoch v Grécku či v hnutí Occupy.

Inštitucionalizovaná „lavica“ – často len hľadajúc vlastnú funkciu a rolu v štátnom aparáte – pritom naďalej preukazuje svoj záujem obnoviť legitimitu reformovaného štátu a reorganizovaných kapitalistických štruktúr, ako aj svoj potenciál v tomto smere. Tento etatistický reflex oslabuje boje po organizačnej i štrukturálnej stránke a obmedzuje priestor na budovanie budúcnosti v rámci súčasnosti: na sociálnu revolúciu.

Rekompozícia v Číne

Kríza „socialistického“ systému v Číne vyvrcholila v sedemdesiatych rokoch 20. storočia. Globálna vlna bojov a následný globálny kapitalistický útok v tom istom období viedli k vzniku predtým nepravdepodobnej koalície Komunistickej strany Číny (KS) a globálneho súkromného i štátneho kapitálu. Reformy, s ktorými sa začalo koncom 70. rokov, premenili Čínu do konca 90. rokov na „továreň sveta“. Stará čínska robotnícka trieda bola rozložená prostredníctvom reštrukturalizácie a zmenšovania štátnych podnikov, ako aj deštrukcie „železnej misky ryže“ – súboru sociálnych záruk pre časti mestskej pracovnej sily. Industrializácia a migrácia z vidieka do miest medzitým viedli k vzniku segmentovaného trhu práce a k sformovaniu obrovskej migrantskej pracovnej sily, ktorá pozostáva z 200 až 300 miliónov ľudí. Vykoristúje ju zahraničný i čínsky kapitál; kontroluje a potláča ju čínsky štát prostredníctvom prísnych politických a sociálnych opatrení. Až doteraz je proces proletarizácie migrantov akoby nedokončený, pretože zákony o registrácii domácností (*hukou*) im neumožňuje usadiť sa v mestách. „Ohradzovanie“, prostredníctvom ktorého roľníci po celom svete prišli o pôdu a boli prinútení migrovať a predávať svoju pracovnú silu na nových kapitalistických pracoviskách, sa v Číne neopakovalo rovnakým spôsobom. Návratu migrantských pracujúcich v Číne späť do dedín, k „svo-

² Samozrejme, vo všetkých týchto štátoch boli aj časti starej robotníckej triedy, ktoré nemali spoľahlivé pracovné zmluvy – skladali sa najmä zo žien a migrantov.

³ Podľa Alaina Berthoa v dokumentárnom filme „Les Raisoins de la Colère“ (Arte, Francúzsko, 2010, http://www.youtube.com/watch?v=_QpIqcf5DLQ) bolo v roku 2009 viac povstanií a zrážok (540) ako v roku 1968. V roku 2010 napočítal 1250 incidentov (<http://www.regards.fr/societe/alain-bertho-les-mobilisations,5008>).

jim“ políckam, tu bránia nízke príjmy na vidieku, neperspektívnosť návratu, ale tiež subjektívne preferencie k „modernému“ životu v meste.⁴

Nové zápasy

Industrializácia, migrácia a proletarizácia zmenili tvár sociálnej krajiny v Číne. Ako inde, migrácia je aj tu procesom násilnej mobility v súlade s kapitalistickými cieľmi (vedie k vykonávaniu námezdnjej alebo neplatenjej práce tam, kde ju kapitál práve potrebuje), ale zároveň zahŕňa prvky autonómnej proletárskej mobility ako úniku pred mizériou, vykorisťovaním či patriarchátom v pôvodnom bydlisku. V Číne tento proces spustil dosiaľ prebiehajúce boje na teréne vzťahov medzi rodmi (gendermi), generáciami a triedami, ktoré bojujú za viac spoločenskej slobody a kontroly nad vlastnými životmi.⁵ Väčšina sociálnych bojov, ku ktorým v Číne došlo za posledné dve desaťročia, sa krútila okolo záležitostí práce, korupcie, vyvlastňovania pôdy alebo životného prostredia. Viedli ich mestskí či migrantskí pracujúci, roľníci, ba aj „stredná trieda“. Koncom deväťdesiatych rokov a po roku 2000 zvädzala stará robotnícka trieda rozsiahle boje proti prepúšťaniu a zhoršovaniu podmienok. Mohla však len spomaliť prebiehajúci proces, nie zastaviť ho. V tom istom období bojovali roľníci proti skorumpovaným štátnym a straníckym úradníkom, krádežiam pôdy a vysokým daniam, čím štát síce donútil k zníženiu daní, no mnohé iné problémy vidieka pretrvali.

Boje nových migrantských pracujúcich, ktorí žiadajú zlepšenie svojej situácie, pribúdali od roku 2000 a kulminovali v roku 2010.⁶ Niekedy ich charakterizujú ako „triedny boj bez triednej organizácie“,⁷ pretože sú založené na triednej príslušnosti, ale organizované autonómne, teda bez akýchkoľvek inštitucionalizovaných organizácií. K tomuto odporu patria jeho nelegálne formy, ako sú štrajky priemyselných robotníkov v stredne veľkých a veľkých podnikoch či rozsiahle nepokoje, na ktorých sa zúčastňujú (námezdní i neplatení) migrantskí proletári, demonštrácie, okupácie a blokády ciest, ale tiež rozličné každodenné formy odporu na pracoviskách, ako je spomaľovanie práce, absentérstvo či sabotáže.⁸ Väčšie boje sa v poslednom čase sústreďujú jednak v hlavných nových priemý-

⁴ Detailnejšie pozri v Pun Ngai, Lu Huilin (2010): Unfinished Proletarianization: Self, Anger, and Class Action among the Second Generation of Peasant-Workers in Present-Day China [Nedokončená proletarizácia: Ja, hnev a triedna akcia v druhej generácii roľníckych pracujúcich v súčasnej Číne]. *Modern China*, September 2010 36: 493–519.

⁵ Patria k nim aj boje o ideologické základy čínskej spoločnosti, napr. o konfuciovský patriarchálny režim.

⁶ Nedávne príklady pozri v Au Loongyu/Bai Ruixue (2012): New Signs of Hope. Resistance in China Today [Nové známky nádeje: Odpor v súčasnej Číne]. *China Labour Net*, <http://worldlabour.org/eng/node/515>. Pozri tiež: Butollo, Florian/Tobias ten Brink (2012): Challenging the Atomization of Discontent [Proti atomizácii nesúhlasu], *Critical Asian Studies*, 44:3, 419–440, <http://dx.doi.org/10.1080/14672715.2012.711978> a *China Labour Bulletin* (2012): A Decade of Change. The Workers' Movement in China 2000–2010 [Desaťročie zmien. Robotnícke hnutie v Číne, 2000 – 2010], <http://www.clb.org.hk/en/node/110030>.

⁷ Chan, Chris King-Chi (2010): *The Challenge of Labour in China. Strikes and the changing labour regime in global factories* [Výzva čínskeho robotníckeho hnutia. Štrajky a meniaci sa režim práce v globálnych továrňach]. London/New York.

⁸ O paralelnom výskyte štrajkov a nepokojov, ktoré viedli rozličné robotnícke subjekty počas celých dejín kapitalizmu, pozri Mason, Paul (2007). *Live Working or Die Fighting: How the Working Class Went Global* [Žiť prácou alebo zomrieť v boji: Ako sa robotnícka trieda stala globálnou], London. O rozsiahlych nepokojoch v roku 2011 v Číne pozri opisy udalostí v Guxiang (Chaozhou) a Zengcheng (Guangzhou) v článku Butolla a ten Brinka z poznámky č. 5.

selných centrách na východnom pobreží Číny (delta Perlovej rieky, delta Jang-c'-ťiang a Peking/Tianjin), ale zároveň kopírujú cesty presunu výroby do nových vnútrozemských zón, ako sú Chongqing, Zhengzhou a Chengdu.

Meniace sa vzorce

S rastom počtu bojov sa zmenili ich obsahy, vzorce a organizačné formy. V prvej polovici desaťročia po roku 2000 sa väčšina bojov týkala obrany základných štandardov alebo práv. Tieto zápasy boli založené na formách organizácie vyrastajúcich z príbuzenských vzťahov. Obvykle sa obmedzovali na jednu firmu (dedinu, štvrť); pre túto limitáciu sa charakterizujú ako „bunkový aktivizmus“.⁹ V druhej polovici desaťročia sa viac bojov týkalo ofenzívnych požiadaviek za zlepšenie. Používali tiež formy organizácie, ktoré prekonávajú hranice príbuzenstva. Ukázali sa ako veľmi nákazlivé: došlo k napodobňovaniu akcií, k „dominovým“ štrajkom, k rastu participácie, objavili sa formy demokracie zdola a koordinácie čoraz väčšieho počtu skúsených bojovných pracujúcich a aktivistických sietí.¹⁰

Pracoviská a ubytovne, ako aj dediny migrantských pracujúcich pri továrenských zónach a staveniskách, sa stali miestami organizovania týchto bojov. Kvalifikovaní pracujúci či majstri hrajú v mnohých zápasoch významnú úlohu, pretože svoje schopnosti a postavenie dokážu využiť pri organizácii protestov. V niektorých prípadoch takzvaní „občianski“ právnici a novinári – často (bývalí) migranti – nadobudli pri podpore pracujúcich v boji proti firmám právne a iné zručnosti, a pomáhajú šíriť informácie a skúsenosti.¹¹

Nové generácie

Robotníci sú dnes odhodlanejší, sebavedomejší a kompetentnejší na to, aby organizovali protesty a štrajky. Tento fakt súvisí s postupnosťou rozličných sociálnych generácií migrantských pracujúcich. Prvá generácia migrovala do mestských zón v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch, nemala nijaké skúsenosti s prácou v priemysle či životom v meste a plánovala sa vrátiť späť na vidiek. Organizovala len ojedinelé prípady nepokojev pracujúcich. Druhá generácia, ktorá migrovala koncom 90. rokov a po roku 2000, už poznala skúsenosti iných so životom v meste. Nenaučila sa poľnohospodárstvu, chce zostať v mestách a dokáže využívať internet či mobilné telefóny na organizovanie sa. Tak

⁹ Pozri Lee, Ching Kwan (2007): *Against the Law. Labor Protests in China's Rustbelt and Sunbelt* [Proti zákonu. Protesty pracujúcich v čínskom hrdzavom páse a slnečnom páse]. Berkeley.

¹⁰ Niektoré z uvedených prvkov si možno všimnúť na štrajkovej vlne v čínskom autopriemysle v lete 2010 a na rôznych štrajkových akciách taxikárov po roku 2008. Ide však len o opis tendencie a netýka sa to všetkých bojov vo všetkých regiónoch. Podobné hodnotenie formuluje Friedman, Eli (2012): *China in Revolt* [Búriaca sa Čína]. *Jacobin*, Double Issue 7/8, <http://jacobinmag.com/2012/08/china-in-revolt>, ako aj článok Buttola a ten Brinka z poznámky č. 5.

¹¹ Pozri napríklad Wang Kan (2011): *Collective Awakening and Action of Chinese Workers: The 2010 Auto Workers' Strike and its Effects* [Kolektívne prebúdzanie a konanie čínskych pracujúcich: Štrajk robotníkov v autopriemysle v roku 2010 a jeho dôsledky]. *Sozial.Geschichte Online* 6, S. 9–27, http://duepublico.uni-duisburg-essen.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-29001/03_WangKan_Strike.pdf.

ako v iných prípadoch industrializácie a migrácie po celom svete, bola to práve táto druhá generácia, kto začal organizovať protesty a štrajky.¹²

Dnes sledujeme tretiu generáciu, ktorá nechce pracovať v priemysle, pretože túži po práci „bielych golierov“. Títo pracujúci snívajú o tom, že raz budú vlastníť obchod, že si budú môcť kúpiť auto a najnovšie elektronické „hračky“, že budú mať čas na rodinu a zábavu. Málokto sa to podarí. Väčšine zostáva slabo platená práca v továrňach, na staveniskách, v obchodoch či reštauráciách, v domácnostiach v úlohe platených pomocníkov či v bezpečnostných službách. Táto skúsenosť vedie k sklamaniu, nespokojnosti a hnevu. Mnohí migrantski pracujúci druhej a tretej generácie dnes chápu sociálne mobilizácie – vrátane štrajkov – ako legitímne formy odporu. Znalosti o tom, ako organizovať protesty, obiehajú ich proletárskym prostredím, kde ich šíria nové skupiny robotníckych militantov a aktivistov. To, samozrejme, neznamená, že všetci dokážu prekonať sociálnu izoláciu a zapojiť sa do kolektívnych bojov – ale takých, čo to robia, je dnes viac ako predtým.

Stratégie štátu a kapitálu

Nové boje predstavujú hrozbu pre režim KS i pre globálnu delbu práce. Model lacnej práce ako motoru čínskeho rozkvetu a zároveň chrbtice globálnej výroby poskytol iným oblastiam sveta lacné spotrebné produkty a umožnil rozvinutým krajinám presadzovať úsporné programy a mzdové škrty. To sa teraz môže skončiť.

Hlavnou stratégiou štátu a kapitálu proti prízraku robotníckych bojov bol „priestorový korektív“ [*spatial fix*] a útek pred bojmi, teda presun tovární do čínskeho vnútrozemia (alebo krajín ako Vietnam). Táto stratégia má len čiastočný úspech, keďže v posledných rokoch rastie aj počet bojov v týchto nových priemyselných centrách.

Štát sa tiež vydal do mnohostranného útoku na pracujúcich, ktorého cieľom je oslabiť ich pozíciu prostredníctvom (1) posilňovania vnútorných rozdelení pracujúcich migračnou legislatívou a rodovou (genderovou) delbou trhu práce, a (2) represiou zo strany štátnych agentúr, vrátane zatýkania vodcov tzv. sprisahaní a policajných útokov na protestujúcich. Štát sa zároveň snaží stlmiť sociálne napätie (3) priamymi intervenciami v potenciálne destabilizujúcich konfliktoch, kde zasahuje prostredníctvom rôznych štátnych agentúr, menovite miestnej vlády a jej úradov práce, pričom používa taktiky od zastrašovania a zatýkania až po sluby a platby v hotovosti, a tiež (4) regulovaním sporov pracujúcich prostredníctvom pracovnej legislatívy a mediácie na pracoviskách, t. j. pomocou ritualizovaných ciest pre sťažnosti a požiadavky pracujúcich, ktoré vedú k individualizácii konfliktov a oslabujú ich účastníkov.

Všeobecná funkcia odborov

šetky tieto formy hrajú určitú úlohu pri pacifikovaní bojov pracujúcich, no nezabránili nedávnym povstaniam, akým bola štrajková vlna v autopriemysle v roku 2010. Čeliac

¹² Pozri Silver, Beverly (2003): *Forces of Labor. Workers' Movements and Globalization since 1870* [Sily práce. Robotnícke hnutia a globalizácia od roku 1870]. Cambridge.

ďalším protestom chce štát vybudovať nové bezpečnostné ventily, ktoré by umožnili uvoľňovať sociálny tlak. Preto sa zaujíma aj o odbory ako prostredníka (v kolektívnom vyjednávaní i mimo neho), ktorý môže pomôcť firemným manažmentom a štátu kontrolovať nespokojnosť pracujúcich.

Odbory nemožno chápať výlučne ako stratégiu „zhora“, ani len ako organizáciu „zdola“. Historicky sú odbory založené na nespokojnosti pracujúcich a ich ochote vyjadriť ju. Odbory sa pokúšajú zastupovať moc pracujúcich (ich schopnosť zastaviť výrobu alebo odmietajú prácu) pri vyjednávaní a snahe získať ústupky: vyššie mzdy, istotu zamestnania atď. Fungujú ako mediačné telesá medzi kapitálom a pracujúcimi – a to výlučne v kapitalistickom rámci, nikdy nie mimo neho – a preto si od oboch strán vyžadujú ochotu riadiť sa dosiahnutými dohodami. Aby si udržali akceptáciu zo strany kapitálu, musia preukázať svoju schopnosť zvládnuť každú nežiadúcu, nezávislú aktivitu pracujúcich. Aby si udržali dôveru robotníkov, musia ukázať svoju otvorenosť voči ich problémom a dosiahnuť nejaké úspechy v procese kolektívneho vyjednávania.

Kým sú pracujúci slabí, môže si kapitál myslieť, že reprezentácia a odbory sú nepotrebné a príliš drahé. No keď sú silní a ich boje komplikujú výrobu a ohrozujú sociálny zmier, manažmenty často požiadajú nejakú formu robotníckej reprezentácie na pracovisku alebo oficiálne uznané odbory.¹³

Nefunkčné odbory otvárajú priestor

Nezávislé robotnícke organizácie čelia v Číne represii. Oficiálna Všečínska federácia odborových zväzov (angl. ACFTU) je zase úzko prepojená s vládnuou KS a stavia sa proti bojovým pracujúcim. V dôsledku kolaborácie členských zväzov ACFTU so štátom a kapitálom ich pracujúci neakceptujú ako reprezentatívne orgány. Oficiálne odbory teda nedokážu účinne intervenovať a mediovať počas bojov. Pracujúci preto majú určitý priestor na autonómne organizovanie a boj. Tieto boje viedli k ústupkom ako sú lepšie pracovné podmienky či vyššie mzdy a zároveň rozšírili priestor na sociálnu aktivitu proti represívnemu štátu do tej miery, že ju KS považuje za „hrozbu pre sociálnu stabilitu“ (t. j. vládu komunistickej strany).

Aby mohla podkopať autonómne formy organizovania pracujúcich, potrebuje KS efektívne, štátom kontrolované odborové štruktúry. Preto pristúpila na mierne reformy ACFTU, ako sú experimenty s kolektívnym vyjednávaním a zvýšenou participáciou pracujúcich na úrovni firmy. Stalo sa tak v oboch prominentných prípadoch bojov za posledné roky: v roku 2010 po štrajku vo fabrike Hondy vo Foshane a v roku 2013 po sérii bojov v rôznych továrňach Foxconnu.

Štát však čelí dileme. Existuje totiž možnosť, že tolerantnejší postoj k akémukoľvek druhu organizovania pracujúcich povzbudí ďalšie kolektívne protesty a povedie k väčšej miere koordinácie a k ďalším požiadavkám za politickú zmenu, pričom pre vládu môže byť

¹³ Tento vzorec často vidáme v Číne, kde manažmenty „žiadajú“ od štrajkujúcich robotníkov, aby si zvolili zástupcov, ktorí za nich budú vyjednávať. Pritom tiež dúfajú, že sa títo zástupcovia budú dať podplatiť, zastrašiť a po vyriešení konfliktu prepustiť.

ťažké zastaviť takýto proces. Zatiaľ je preto otáznne, či štát prikočí až k legalizácii (odbormi vedených) štrajkov.

Lavicové „velké rozprávanie“

Stratégie proti bojom pracujúcich síce vytvárajú štátne agentúry a kapitál, no keď ide o integráciu a riešenie bojov, často sa spoliehajú aj na spoluprácu „lavicových“ síl vnútri robotníckej triedy i mimo nej.

Niektorí čínski aktivisti za práva pracujúcich, predstavitelia mimovládnych organizácií či akademici presadzujú (1) vznik „nezávislých“ odborov alebo (2) reformu ACFTU smerujúcu k tomu, aby federácia mohla plniť funkciu zastupiteľského orgánu pracujúcich.¹⁴ Ironické je, že medzi presadzovateľmi oboch návrhov sú predstavitelia síl, ktoré sú si inak nepriateľské: jednak skupiny, ktoré chcú pacifikovať boje, pričom niektoré to dokonca robia v mene „harmonickej spoločnosti“, o ktorej hovorí KS, a zároveň skupiny, ktoré chcú boje vystupňovať – ale mylne chápu odbory ako organizácie posilňujúce moc pracujúcich. Prečo druhá skupina robí túto chybu? Za posledných 150 rokov sa kapitál ako sociálny vzťah ukázal byť veľmi flexibilným pri adaptácii na sociálne konflikty a integrácii týchto konfliktov, ktorá vedie k stabilizácii systému a bráni zásadnej zmene. Kapitálu sa často podarilo integrovať lavicové sily, ktoré spájali mobilizáciu robotníckej triedy s buržoáznymi formami vládnutia a kapitalistickou ideológiou pokroku a modernity. Tieto sily sa často riadia *lavicovým „velkým rozprávaním“*, podľa ktorého: proletárskej revolúcii nevyhnutne predchádza buržoázna revolúcia; treba zakladať „triedne organizácie“ ako sú odbory (na „ekonomický boj“) a robotnícke strany (na „politický boj“); cieľom je prevziať štátnu moc a v prechodnom období vybudovať „robotnícky štát“.

Toto rozprávanie sa zakladá na špecifickej triednej kompozícii, ktorá prevládala najmä v Nemecku na konci 19. a začiatkom 20. storočia. Tvarovalo obe hlavné lavicové doktríny, sociálnu demokraciu i marxizmus-leninizmus, nech už sú z iných hľadísk akokoľvek odlišné. V podstate poslúžilo ako ideológia kapitalistického rozvoja založeného na (tayloristickej) industrializácii, proletarizácii a viac či menej „demokratickej“ alebo totalitnej vláde.¹⁵ Ako politický rámec pre sociálnu zmenu sa dnes, po páde socializmu 20. storočia, založeného na byrokratickom systéme tried a politickej represii, a po krachu sociálno-demokratickej participácie na kapitalistickom vládnutí v západných demokraciách, môžu obe ideológie zdať prekonané. Sú však veľmi živé ako politické stratégie dnešných lavičiarov a ich záujmových skupín.

V Číne presadzuje lavicové „velké rozprávanie“ a jeho variácie nielen „ľavá“ menšina v KS, ktorá sa usiluje o revitalizáciu maoistického robotníckeho štátu, ale tiež časti opozičnej

¹⁴ Významným zástancom (2) je *China Labour Bulletin* (<http://www.clb.org.hk/en>), inak tiež zdroj informácií o podmienkach vykorisťovania a bojoch pracujúcich.

¹⁵ Podrobná kritika lavicového „velkého rozprávania“ musí zahŕňať dôslednú analýzu umelých dichotómií, ktoré táto ideológia využíva (spoločnosť/štát, ekonomický boj/politický boj, odbory/strany) a jej pokusov napraviť kapitalistické omyly a iracionálnosti prostredníctvom plánovanej ekonomiky založenej na akumulácii kapitálu. Kritike treba podrobiť aj pokrivenú predstavu, podľa ktorej mocná kapitalistická trieda vykorisťuje robotníkov a štát/strany/odbory hrajú úlohu nevyhnutných inštitúcií na obranu „práv“ pracujúcich – pričom sa zanedbáva alebo ignoruje jednak podstata robotníckej triedy ako súčasti kapitálového vzťahu, ale tiež jej schopnosť zničiť tento vzťah.

„ľavice“, ktorá podporuje mobilizácie pracujúcich a štrajky – napr. rôzne mimovládne organizácie, (neo-)maoistické skupiny, ľavicoví akademici atď.

Praktická kritika v boji

Mnohé vzbury a hnutia od 60. rokov 20. storočia boli vyjadrením praktickej kritiky *ľavicového „veľkého rozprávania“*, teda „reálne existujúceho socializmu“ a sociálnej demokracie. Proti pacifikácii odbormi alebo straníckymi funkcionármi presadzovali rôzne formy kolektívnosti organizované zdola a seba-posilňovanie. Podporovali rovnostárske iniciatívy proti deleniu pracujúcich na základe rodu (genderu), „rasy“ alebo kvalifikácie. Odmietli tiež fixáciu na štátnu moc, ako aj „ľavičiarsky“ nacionalizmus, a preferovali globálnejšie chápanie sociálnej zmeny.

Ide o živé prvky mnohých bojov, ktoré sa naposledy objavili v hnutiach zhromaždení na námestiach v Španielsku a Grécku, ako aj v hnutí Occupy. Ani tieto prvky však nezabránili rekuperácii bojov a stabilizácii vykorisťovateľského systému. Napriek rozsiahlym mobilizáciám pracujúcich sa napríklad hnutie v Grécku podarilo opakovane nasmerovať do kanála formálnych organizácií a „demokratických“ volieb.

V týchto zlyhaniach zohrali istú úlohu aj aktivisti – tým, že presadzovali reformistické taktiky a pridržali sa fetišizmu veľkých formálnych zastupiteľských organizácií. Robili tak aj napriek faktu, že neexistujú nijaké historické dôkazy, ktoré by mohli podprieť myšlienku, že formálne organizácie pracujúcich sú podmienkou efektívneho odporu. Odbory alebo robotnícke strany obvykle vznikali až po obdobiach bojov. Stelesňujú reguláciu konfliktov v organizačných kanáloch, ktorá často vedie k strate praktickej solidarity, a nie k jej posilneniu. Konflikty sa v nich oddeľujú od ľudí, ktorých sa priamo dotýkajú a ktorí sú do nich zapojení; boje sa v nich odoberajú pracoviskám a uliciam a namiesto toho sa „riešia“ pri vyjednávacích stoloch a vo volebných miestnostiach.¹⁶

Kritika represie alebo regulovania bojov prostredníctvom kapitalistických „korektívov“, resp. kritika oslabovania týchto bojov prostredníctvom ľavicových stratégií, však nestačí. Ak by aj nebolo „ľavičiarskej“ intervencie, boje by nevedeli nevyhnutne k revolúcii. Štátna represia a štátne stratégie na fragmentáciu a regulovanie bojov majú nezanedbateľné účinky. Dôležitú rolu iste hrajú aj vnútorné slabosti hnutí, menovite protirečenie stelesnené *problémom „v rámci verzus za hranicami rámca“*: boj za zlepšenie sociálnych podmienok v rámci kapitalizmu, t. j. prostredníctvom odborov, kolektívneho vyjednávania alebo obdobných foriem vyjednávania s triednym nepriateľom vs. boj za odstránenie kapitalizmu, ktorý neustále mení a reprodukuje podmienky vykorisťovania a útlaku. Kým kapitalizmus pretrváva, budú prvky oboch prístupov zohrávať úlohu v bojoch. Či tieto boje povedú k revolučnej situácii, to do značnej miery závisí od moci búriacich sa subjektov a ich chápania tejto moci.

Akákoľvek vhodná forma organizovania pracujúcich preto stojí a padá na ich schopnosti organizovať sa takým spôsobom, ktorý umožňuje zväčšovať ich moc zoči-voči kapitálu,

¹⁶ Pozri Piven, Francis E./Richard Cloward (1977): *Poor People's Movements – Why They Succeed, How They Fail* [Hnutia chudobných: Prečo majú úspech a ako zlyhávajú]. New York

rozvíjať perspektívy presahujúce hranice kapitalistického vykorisťovania a klásť odpor formám sprostredkovania či reintegrácie do kapitalistického rozvoja.

Moc pracujúcich

Keď analyzujeme šance na fundamentálnu spoločenskú zmenu v Číne, potrebujeme vedieť, akou *mocou* na *pracovisku* a *organizačnou mocou*¹⁷ disponujú rozličné skupiny proletárov, a skúmať sklony [*dispositions*] a konanie [*actions*] v pracujúcich v konkrétnych bojoch, ktoré tvoria základ pre re-kompozíciu hnutia robotníckej triedy. Tieto aspekty tu možno len načrtnúť:

Moc na pracovisku (schopnosť bojovať za svoje záujmy na pracovisku pomocou zastavenia práce atď.) častí robotníckej triedy v Číne sa zväčšila s rozvojom priemyselných zväzkov, s integráciou čínskych pracovísk do globálneho výrobného reťazca a s reorganizáciou práce a výroby *just-in-time*. Štrajková vlna v roku 2010 sa koncentrovala prevažne v podnikoch s týmito špecifickými podmienkami. Iné sektory pracujúcich majú podstatne menej moci na pracoviskách v dôsledku individualizácie, represie a kontroly – ako napr. v prípade pracujúcich, ktorí vykonávajú platenú prácu v domácnosti. Tento fakt odráža fragmentovanú technickú kompozíciu čínskej robotníckej triedy a rozmanitosť existujúcich režimov výroby, ktoré pracujúcich rozdeľujú. V súčasnosti je to významná prekážka, ktorá bráni zovšeobecneniu bojov robotníckej triedy. Organizačná moc sa zväčšila v tom zmysle, že sa mnohí pracujúci naučili ako organizovať odpor a boje (viď vyššie), no stále ju obmedzuje vládna represia a oslabujú ju vládne taktiky mediácie.

Výskum pre zmenu

ýskumy sklonov a konania pracujúcich v konkrétnych bojoch môžu odhaliť politickú re-kompozíciu hnutia robotníckej triedy. Musia však prekročiť hranicu púhej analýzy politického, ekonomického a ideologického boja, ktorý štát a kapitál vedú proti pracujúcim, resp. reakcií pracujúcich na tento boj.

Najmä boje migrantských pracujúcich v Číne majú ešte stále „dočasný“ charakter v dôsledku flexibility ich zamestnania a mobility samých pracujúcich. Je tiež málo takých bojov, ktoré by zjednocovali mestských pracujúcich, migrantov, roľníkov a študentov. Rastúci počet protestov podkopal legitimitu štátu Komunistickej strany, no mnohí robotníci ešte stále chápu centrálny štát ako jedinú inštitúciu, ktorá môže prakticky vynítiť zlepšené životné alebo pracovné podmienky vtedy, keď kapitalisti porušujú zákon a hrubo

¹⁷ Pozri knižku Beverly Silver z poznámky č. 12. Tretia forma moci, o ktorej Silver píše, *moc na trhu* (schopnosť predávať svoju pracovnú silu za dobrú cenu), hrá v rozvoji moci ako *triednej moci* menšiu úlohu. V Číne sa moc pracujúcich na trhu zvýšila v dôsledku nedostatku pracovných síl v priemyselných zónach a vzniku nových pracovných miest po presune podnikov do vnútrozemských oblastí, no je stále pomerne nízka v slabozvojných oblastiach a u nekvalifikovaných robotníkov, ktorí za nízku mzdu vyrábajú spotrebné produkty. Rozdelenie trhu práce pomocou legislatívy a diskriminácie na základe systému *hukou* ešte stále podkopáva moc na trhu, ktorou disponujú mnohí pracujúci.

zaobchádzajú s pracujúcimi. Sociálnym hnutiam sa nepodarilo ani spojiť dostatok proletárskych subjektov na to, aby úspešne a nenávratne podkopali vykorisťovateľské a utláčateľské štruktúry, ani vyprodukovať otvorený diskurz o robotníckej moci a perspektívach za hranicami kapitalizmu.

Na druhej strane však v Číne vidno posilňovanie moci pracujúcich *prostredníctvom* bojov, ako aj rozvoj záujmov, túžob a akcií založených na triednej príslušnosti. Tento rozvoj má istý smer (bojov, koordinácie a moci pribúda), no budúcnosť je, samozrejme, neistá. Boje by mohli (1) naznačovať dočasnú zmenu rovnováhy síl v triednom boji, ktorá sa v časoch krízy a obnovenej represie obráti, alebo (2) byť znamením rastúcej moci robotníckej triedy v zachovanom kapitalistickom rámci a tiež pokračujúcej reformistickej adaptácie politických štruktúr, alebo (3) byť predzvesťou sociálnej revolúcie, ktorá sa už možno odohráva a raz zmetie vykorisťovateľské kapitalistické štruktúry v Číne (i inde).

Záverčné otázky

Pokiaľ ide o krízy kapitalizmu a možnosti spoločenskej zmeny v globálnom meradle, aké impulzy prídu z Číny? Po dlhodobom ekonomickom boome, rozsiahlych sociálnych zmenách, „oneskorenej“ ekonomickej kríze a pri pokračujúcej autoritárskej vláde KS a jej „harmonickej spoločnosti“ by sa Čína mohla stať novým jadrom kapitalizmu a hegémónnou mocnosťou. Boje novej robotníckej triedy narúšajú akumuláciu kapitálu a premenili Čínu na epicentrum globálnych nepokojov pracujúcich, no kapitálu i štátu sa zatiaľ darí zvládať tlak a pokračujú vo svojich politikách fragmentácie, represie a regulácie. Ekonomický a politický systém ešte stále funguje, vládnuce mocnosti sú stále na svojich trónoch.

Kapitál a štát úspešne izolovali a zničili starú robotnícku triedu. Otázka znie, či bude nová migrantská trieda pracujúcich schopná ďalej rozšíriť priestor na boj a presadiť nielen ekonomickú, ale aj politickú zmenu. Migrácia a boje viedli k rastu miezd a zlepšeniu životných podmienok, no celkový vývoj priniesol prehĺbenie príjmových rozdielov, zväčšenie napätia medzi mestom a vidiekom, pokračujúcu diskrimináciu migrantov, biedu a procesy komodifikácie (napr. vzdelávania a zdravotníctva), ktoré vedú k ďalšiemu utrpeniu a strastiam.

Ako prepojené procesy môžu kapitalistická kríza a proletárske boje viesť k strate legitimity krízami zmiataného kapitalistického poriadku, ako aj štátu, a destabilizovať súčasný kapitalistický systém – v Číne i po celom svete. Dopady krízy a bojov môžu viesť ľudí k tomu, aby spochybňovali kapitalistické, rasistické a rodové (genderové) mocenské vzťahy a hľadali nové formy spoločenskosti. Či môžu Čína a jej robotnícke boje slúžiť ako laboratórium takejto sociálnej zmeny, ktorá by sa vyhla pasci sociálneho partnerstva, to závisí (1) od priestorov na sociálnu mobilizáciu, ktoré vzniknú v zrážkach medzi štátom/kapitálom a robotníckou triedou, (2) od úspechu ľavicových politických frakcií, ktoré sa snažia presadzovať reprezentáciu a inštitucionalizáciu sociálnych bojov a (3) od dynamiky kapitalistickej krízy a sociálnych bojov inde vo svete.

Potrebujeme viesť diskusiu o slabostiach sprostredkovateľských triednych organizácií a ich úlohe pri stabilizovaní kapitalistických vzťahov vykorisťovania. Limity „triedneho

boja bez triednej organizácie“ (t. j. súčasných sociálnych zápasov v Číne a ich organizačných foriem) sú zrejmé, ale neprítomnosť (resp. nefunkčnosť) „ľavicových“ inštitucionálnych reprezentácií má aj svoje výhody: poskytuje väčší priestor na spoločenské pokusy budovať vlastnú moc, ktoré v podobných historických kontextoch vždy udusili práve ľavicoví sprostredkovatelia. Inými slovami, konsolidácia moci pracujúcich, vrátane obrany a rozširovania už obsadeného terénu je, samozrejme, možná len pomocou účinných foriem organizácie pracujúcich. No vyhnutie sa slepej uličke ľavicového „veľkého rozprávania“ otvára cestu pre podporu rozvoja robotníckej moci pomocou takých foriem organizovania, ktoré prekračujú fetiš reprezentácie.

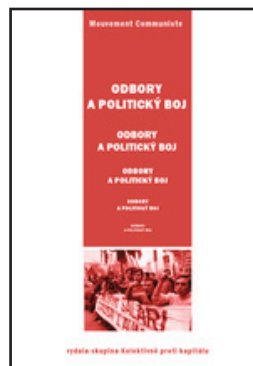
- Z distribuce KPK -

Listopad 1989: proletariát spoutaný sametovou trikolórou
Kolektivně proti kapitálu
Pád stalinistického monopolu nabízel v roce 1989 relativně otevřenou situaci... které však dělnická třída nevyužila k tomu, aby se prosadila jako nezávislá politická síla. Jednak byl totiž „socialistický režim“ v demobilizaci proletariátu velmi úspěšný, jednak tomu, aby třída našla svou politickou, subverzivní tvář během listopadu, zamezil předvoj „sametové revoluce“ Občanské fórum.

Jak a proč bojovat proti propouštění?
Mouvement Communiste
Na příkladu několika bojů ve Francii v letech 1972–2001 brožurka ukazuje, že ani v situaci masového propouštění nemohou pracující spoléhat na odbory, politické strany ani levičácké aktivisty, ale jen na vlastní sebevědomí a kolektivní sílu.

Odbory a politický boj
Mouvement Communiste
Politický boj proti kapitalismu se nemůže dívat na zápasy za každodenní zájmy pracujících teď a tady skrze prsty a končit u opakování abstraktních sloganů o revoluci. A naopak, ekonomický boj teď a tady může být plodný, jedině když je opřen o politickou kritiku vlády kapitálu a vede ho pracující třída, která se neohlíží na potřeby firmy nebo národní ekonomiky.

Dělnicko-studentské akční výbory.
Francie, květen 1968
Roger Gregoire a Fredy Perlman
Kritický pohled na osmašedesátý napsaný dvěma aktivními účastníky tehdejšího hnutí.

Francúzsko, máj-jún 1968: zmeškaná příležitost' na autonómiu pracujících
Mouvement Communiste
Komunistická analýza, která události roku 1968 mnohým možná demýtizuje, opřená o svědectví dvou jejich účastníků, z nichž jeden byl aktivní v akčním výboru, druhý v automobilce.

Pro brožurky si pište na adresu kpk@protikapitalu.org,
v pdf verzi ke stáhnutí na protikapitalu.org

Kto sú priatelia Gongchao.org?

Projekt Gongchao.org vznikol v septembri 2008, aby skúmal a dokumentoval zápasy pracujúcich v Číne z hľadiska triedneho boja, migrácie a genderu. Webová stránka ponúka výber analytických textov a príbehov robotníkov v anglickom a nemeckom jazyku.

Gongchao.org sa podieľali na niekoľkých publikáciách:

- *Unruhen in China* (Nepokoje v Číne; príloha k nemeckému časopisu *Wildcat*, 2007)
- *Dagongmei. Arbeiterinnen aus Chinas Weltmarktfabriken erzählen* (Dagongmei. Robotníčky z čínskych fabrik svetového trhu hovoria; zborník, ktorý zostavili Pun Ngai a Li Wanwei, 2008)
- *Aufbruch der zweiten Generation – Wanderarbeit, Gender und Klassenzusammensetzung in China* (Vzostup druhej generácie – migrantská práca, gender a triedna kompozícia v Číne; zborník textov, zost. Pun Ngai, Ching Kwan Lee a kol., 2010)
- *iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken* (iOtroci – Vykoristovanie a odpor v čínskych fabrikách Foxconnu; zost. Pung Ngai a kol., 2013)

Popri písaní a prekladoch článkov i kníh sa Gongchao.org podieľa na výskumných projektoch a rozhovoroch v Číne. Popritom vo východnej a západnej Európe, ako aj inde, organizuje prezentácie a diskusie o bojoch pracujúcich v Číne. V spolupráci s **Kolektivně proti kapitálu** v minulosti zorganizovali prezentácie v Prahe (2011, 2013) i v Bratislave (2009, 2010, 2013).

Kto sú Kolektivně proti kapitálu?

Kolektivně proti kapitálu (KPK) je skupina, ktorá pôsobí v Českej republike a na Slovensku. Vznikla v roku 2005 a nadväzuje na zaniknutú anarchokomunistickú skupinu *Organizace revolučních anarchistů – Solidarita*. Teoreticky sa opiera o prúd označovaný ako „ľavý komunizmus“, ale tiež o kritiku ideológie ľavice i ultra-ľavice a o prvú vlnu tzv. operaizmu. Odbory považuje za integrálnu súčasť moderného kapitalistického štátu a stavia proti nim autonómiu pracujúcich (nezávislosť pracujúcej triedy od štátu, kapitálu i „robotníckych“ strán či odborov). Skupina kladie dôraz na metódu *inquiry*. Ide o robotnícky výskum „zdola“, ktorého cieľom je spoznať organizáciu kapitálu a povahu jeho nástrojov, ktorými sa usiluje podrobiť si pracujúcich a rozdeliť ich. Zároveň umožňuje skúmať triednu kompozíciu – štruktúru pracovnej sily, jej vzťah k organizácii práce a k technológiám – ktorá je zásadným faktorom pri formovaní kolektívneho odporu voči diktátu kapitálu a jeho štátu.

KPK vydali niekoľko publikácií, venovaných napríklad novembru 1989, francúzskemu máju '68, divokému štrajku v českej fabrike Hyundai, nátlakovej akcii českých lekárov, súčasnej finančnej a rozpočtovej kríze alebo rasovým nepokojom na severe Čiech. V Prahe a Bratislave od roku 2009 organizujú čítanie Marxovho *Kapitálu*. Od roku 2005 úzko spolupracujú s *Mouvement Communiste* (Francúzsko/Belgicko) a od roku 2013 so skupinou *Smer zmeny* (India).

Skupina publikuje na **protikapitalu.org** a **facebook.com/protikapitalu**.